

УДК 343.2.01 (477)

Андрій Миколайович Ященко,
доктор юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

МІСЦЕ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

На підставі аналізу чинного Кримінального процесуального кодексу України, практики застосування окремих заходів кримінально-правового характеру, а також доктринальних точок зору формулюються узагальнюючі висновки щодо місця кримінально-правової кваліфікації у процесі застосування заходів кримінально-правового характеру.

Ключові слова: кваліфікація, заходи кримінально-правового характеру, застосування норми права.

Постановка проблеми. У чинному кримінальному законодавстві України можна виділити низку заходів кримінально-правового характеру, які за своїм змістом можуть бути каральними та некаральними, хоча і примусовими, чи, навпаки, заохочувальними або такими, що засновані на гуманістичних засадах та недоцільності здійснення кримінального провадження. Їх застосування пов'язане із певним послідовним, але водночас надзвичайно складним процесом, у межах якого уповноважений на це орган здійснює різного роду діяльність. Різновидом такої діяльності є кримінально-правова кваліфікація. У зв'язку з цим вини-

кає необхідність визначення місця кримінально-правової кваліфікації у процесі застосування заходів кримінально-правового характеру.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У доктрині кримінального права винесене на розгляд питання безпосередньо або опосередковано розглядалося в роботах Ю. В. Бауліна, Є. В. Благова, О. О. Дудорова, В. К. Дуюнова, О. В. Козаченка, В. В. Колосовського, А. В. Корнєєвої, В. М. Кудрявцева, В. В. Кузнєцова, О. В. Наден, А. В. Наумова, В. О. Навроцького, О. С. Новиченка, А. В. Савченка тощо. Наукові розробки вказаних авторів і стали науково-теоретичною базою даної публікації. Нормативну основу дослідження склало кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України.

Мета цієї статті полягає у формулюванні на підставі аналізу окремих приписів чинного кримінального процесуального законодавства, практики застосування конкретних заходів кримінально-правового характеру, а також доктринальних положень, що стосуються визначення місця кримінально-правової кваліфікації у процесі застосування норми права, узагальнюючих власних висновків щодо місця кримінально-правової кваліфікації у процесі застосування заходів кримінально-правового характеру.

Виклад основного матеріалу. Заходи кримінально-правового характеру як складова кримінально-правового впливу являють собою засоби впливу (прийоми, спеціальні дії), які передбачені законом про кримінальну відповідальність за вчинення злочинного чи зовні схожого на нього діяння або суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною цього закону, та пов'язані з обмеженнями чи позбавленнями найбільш значущих для людини прав і свобод або зі звільненням особи від кримінальної відповідальності та покарання, чи навіть взагалі з її непритягненням до такої відповідальності [17, с. 92–93].

Застосування заходів кримінально-правового характеру варто пов'язувати із проведенням діяльності уповноваженого органу з приводу прийняття остаточного рішення про: призначення, заміну або пом'якшення покарання, призначення примусових заходів медичного характеру, їх продовження, заміну або припинення, призначення примусових заходів виховного характеру, визначення примусового лікування, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, виключення кримінальної відповідальності тощо [17, с. 54–62; 4, с. 11; 5, с. 8]. Процес правозастосовної діяльності уповноважених органів пов'язаний із певними послідовними стадіями, щодо визначення яких в юридичній літературі єдність думок відсутня. Водночас майже одноставною є думка, що кримінально-правова кваліфікація є частиною процесу діяльності суб'єктів правозастосування [6, с. 4]. Інакше кажучи, кримінально-

правовою кваліфікацією процес застосування норми права не вичерпується [9, с. 14]. Зауважимо, що будь-який захід кримінально-правового характеру знаходить закріплення в різних нормах Загальної частини КК України, зокрема, нормах: а) присвячених видам покарань, видам примусових заходів виховного та медичного характеру, а також видам заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб; б) що регулюють індивідуалізацію покарання, примусових заходів медичного характеру та заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб; в) що регламентують звільнення від покарання та його відбування; г) що регулюють звільнення від кримінальної відповідальності або взагалі виключення такої відповідальності, тощо. У структурі цих норм можна виділити всі три атрибути класичної норми права. Єдина особливість полягає в тому, що санкція в них прямо не сформульована, а передбачена іншими законодавчими приписами, зокрема КПК України. У зв'язку з цим ми не є прихильниками ототожнення конкретного заходу кримінально-правового характеру із санкцією правової норми як частини норми Особливої частини КК України [18, с. 231–233]. Таким чином, оскільки норма права з усіма її складовими, є формою вираження будь-якого заходу кримінально-правового характеру, проблематика визначення місця кримінально-правової кваліфікації у процесі застосування заходів кримінально-правового характеру очевидна.

Зазначимо, що текстуальне позначення «кримінально-правова кваліфікація» має свого роду загальний характер, адже серед сучасних науковців превалує думка, що до змісту цього поняття варто включати не тільки кваліфікацію злочинів, а й кваліфікацію суспільно небезпечних діянь, які не є злочинами, – суспільно небезпечних діянь неосудних; суспільно небезпечних діянь осіб, котрі не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність; діянь, вчинених за обставин, що виключають їх злочинність; діянь, які через свою малозначність не становлять суспільної небезпеки і тому не є злочинами, у тому числі і кваліфікацію посткримінальної поведінки [11, с. 9–11, 371–380; 2, с. 22]. Виходячи з цього під кримінально-правовою кваліфікацією пропонується розуміти діяльність щодо встановлення збігу (неспівпадання) фактичних ознак вчиненого діяння і кримінально-правових ознак складу суспільно шкідливої (неправомірної) або соціально корисної (правомірної) поведінки, внаслідок чого визначається, яке кримінально-правове діяння вчинене і якою статтею (пунктом, частиною статті, приміткою до статті) КК воно передбачене [2, с. 22]. Інакше кажучи, кримінально-правова кваліфікація – це діяльність, пов'язана з оцінкою й юридичним закріпленням відповідності ознак вчиненого суспільно небезпечного діяння ознакам злочинного посягання, передбаченого гіпотезою норми

Загальної частини чи диспозицією норми Особливої частини КК України, або ознакам незлочинного діяння, передбаченого гіпотезою норми Загальної частини КК України.

У питанні про місце кримінально-правової кваліфікації у процесі застосування заходів кримінально-правового характеру існують різні точки зору. Так, на думку В. М. Кудрявцева, кваліфікація, зокрема злочину, пов'язана з вибором кримінально-правової норми і скоріше всього наближена до останньої стадії застосування норми права – прийняття рішення і видання акта, який це рішення закріплює [13, с. 21; 9, с. 13–14]. Інше бачення у А. В. Наумова та А. С. Новиченка. Дослідники вважають, що кримінально-правова кваліфікація охоплюється стадією встановлення правової норми, яка підлягає застосуванню, вона є формою, різновидом вказаної стадії. Кримінально-правова кваліфікація завершується саме на стадії встановлення правової норми, оскільки зміст стадії прийняття рішення по справі – це зовсім інше. На стадії встановлення норми (коли вона приймає форму кваліфікації) визначаємо, який злочин вчинено і за якою статтею КК необхідно його кваліфікувати. Вона завершується, наприклад, тим, що правозастосовувач робить висновок, що вчинене винним діяння містить ознаки конкретного злочину, передбаченого Особливою частиною КК України. На стадії рішення у справі особа, яка застосовує закон, вирішує питання про те, чи притягнути винного до кримінальної відповідальності, чи звільнити його (за наявності законних підстав) від кримінальної відповідальності, яке покарання призначити йому і так далі [13, с. 21–22].

Коментуючи наведені доктринальні положення, дозволимо собі нагадати, що у теорії права, як, до речі, і в кримінально-правовій науці, панує точка зору, згідно з якою процес правозастосовної діяльності поділяється на три основні стадії: 1) встановлення фактичних обставин справи; 2) вибір і аналіз норми права; 3) рішення справи, яке виражається в акті застосування права [1, с. 614–615; 17, с. 71–88]. Перші дві з вказаних стадій, зазначає С. С. Алексєєв, носять значною мірою підготовчий характер. Вони виражають головним чином підґрунтя для застосування – фактичне (перша стадія) і юридичне (друга стадія). Завершується процес застосування вирішенням справи, що і є, власне, застосуванням норми права як таким [1, с. 615]. Враховуючи підготовчий характер встановлення фактичних обставин справи та вибору і аналізу норми права, окремі науковці роблять висновок, що ці дві стадії власне не є стадіями процесу правозастосування. Тому стадії застосування норми права необхідно шукати у самому рішенні про реалізацію норми права, оскільки рішення справи власне і є застосуванням норми права [2, с. 82–84; 9, с. 13–14; 12, с. 210–217]. Висловлюючи своє ставлення

безпосередньо до проблематики стадій правозастосування, зазначимо, що алгоритм процесу застосування норми права, за справедливим зауваженням Г. Ф. Шерешеневица, яскраво розкривається в діяльності суду. Так, у судовому рішенні розрізняються такі складові: а) виклад обставин справи, б) мотивування; в) юридичний висновок або рішення у вузькому сенсі слова. Будь-яке судове рішення, має силлогізматичну природу. Спроби спростувати силлогізматичну будову судового рішення не можуть вважатися вдалимими [16, с. 699]. У зв'язку з цим складається враження, що науковці, які не підтримують виокремлення наведених перших двох стадій у процесі правозастосування, вважають, що на третій стадії, крім власне прийняття рішення у вузькому сенсі слова, фактично відбувається ще й мотивування вибору відповідної кримінально-правової норми. Однак, очевидно, що на третій стадії процесу правозастосування будь-яке мотивування не здійснюється. На стадії рішення справи у процесі правозастосування лише констатується факт вчинення злочинного посягання та визначається конкретний захід кримінально-правового характеру за його вчинення. До речі, Є. В. Благгов наголошує, що стадії застосування норми кримінального права, які, на його думку, слід шукати в самому рішенні про застосування норми права, полягають у визначенні: 1) передбаченності (або непередбаченності) у нормі установлених фактичних обставин і 2) (або невизначенні) заходу кримінально-правового характеру, який у цій нормі міститься [2, с. 85]. У свій час С. І. Вільнянський зазначав, що вказівка на підготовчий характер перших двох стадій застосування норми права має доволі умовний характер і не зменшує їх значення у процесі правозастосування [3, с. 8]. Враховуючи цю обставину, а також очевидну силлогізматичну природу будь-якого судового рішення, не викликає сумніву той факт, що складові судового рішення є фактичним вираженням усіх трьох наведених стадій процесу застосування норми права. Інакше кажучи, рішення справи як стадія правозастосування знаходить свій зовнішній прояв не у самому акті правозастосування як такому (єдиному акті-документі), а у резолютивній частині цього акта-документа.

Висловлюючи своє ставлення безпосередньо до місця кримінально-правової кваліфікації у процесі застосування будь-якого заходу кримінально-правового характеру, зазначимо таке. Правова кваліфікація, зазначає С. С. Алексєєв, є однією з основних власне правозастосовчих дій. Оцінка доказів переростає в юридичну оцінку всіх фактичних обставин, яка органічно пов'язана з вирішенням юридичної справи. Більше того, остаточна правова кваліфікація відбувається в результаті вирішення юридичної справи, утворює важливий конститутивний момент рішення. Тут варто звернути увагу на те, що «основні стадії» покликані

виразити головні сторони правозастосовної діяльності. Вони являють собою свого роду «пункти знаходження» різноманітних дій із застосування права. Так, важливе значення у процесі застосування норми права має юридична кваліфікація фактів. Проте вона не складає основної стадії, оскільки юридична кваліфікація – це ключовий момент як на стадії вибору і аналізу норми, так і на стадії вирішення справи [1, с. 633, 615–616]. Отже, у процесі застосування більшості заходів кримінально-правового характеру кваліфікація має місце як на стадії вибору і аналізу правової норми (попередня кваліфікація), так і на стадії рішення справи (остаточна кваліфікація).

Найпоширенішою серед науковців є точка зору, згідно з якою стадіями кримінально-правової кваліфікації є: 1) вибір кримінально-правової норми, що передбачає вчинене діяння; 2) встановлення тотожності між юридично значущими фактичними ознаками діяння й ознаками, передбаченими законом; 3) юридичне закріплення результатів кримінально-правової кваліфікації із складанням формули кваліфікації. Перша стадія має чотири етапи: а) упорядкування зібраних фактичних даних; б) висунення версій кваліфікації; в) розмежування діянь; г) виявлення правової норми (норм), яка підлягає кваліфікації. Друга стадія поділяється на шість етапів: а) доведення наявності ознак складу злочину; б) визначення стадії вчинення злочину; в) оцінки діяння, вчиненого спільно кількома особами; г) оцінка діяння, передбаченого кількома нормами; д) оцінка суспільної небезпечності діяння; є) визначення наявності обставин, що виключають злочинність діяння. Третя стадія проходить один етап – формулювання результатів кваліфікації. У свою чергу, ці результати можуть бути такими: а) наявний злочин; б) сталося діяння, вчинене у стані необхідної оборони чи за інших обставин, що виключають злочинність діяння; в) наявна добровільна відмова від вчинення злочину; г) встановлено діяння, яке через малозначність не становить суспільної небезпеки; д) вчинене не має ознак будь-якого злочину, передбаченого кримінальним законом [10, с. 68–70; 11, с. 12–26]. І якщо не вщухають дискусії з приводу назв наведених стадій кримінально-правової кваліфікації, їх кількості, приналежності кожній з цих стадій певних етапів (їх найменувань та кількості), то щодо виокремлення та назви наведеної стадії кримінально-правової кваліфікації існує певна солідарність. Юридичне закріплення результатів кваліфікації, також як і третя стадія правозастосовного процесу, знаходить свій прояв у резолютивній частині акта правозастосування. Однак навряд чи третій стадії кримінально-правової кваліфікації властивий етап її мотивування, на чому наполягають окремі науковці [10, с. 70; 11, с. 13, 21–26]. На наше переконання, якщо мотивування і розглядати

як етап кваліфікації, то виключно в межах її другої стадії – встановлення тотожності між юридично значущими фактичними ознаками діяння й ознаками, передбаченими законом. Саме тому цей аспект ми і не відображали у запропонованому вище варіанті визначення стадій та етапів кримінально-правової кваліфікації. Третя стадія кримінально-правової кваліфікації, таким чином, складається лише з одного етапу.

Взагалі необхідно розрізнити процес застосування заходу кримінально-правового характеру і процес кримінально-правової кваліфікації. Слід також відрізнити стадії застосування заходу кримінально-правового характеру від стадій кримінально-правової кваліфікації. Кримінально-правова кваліфікація, з огляду на свою природу, може знаходити свій прояв лише на другій або на третій стадії правозастосовчого процесу. Вона відсутня на першій стадії цього процесу, адже у процесі кримінально-правової кваліфікації фактичні обставини справи не встановлюються, а лише відбувається їх упорядкування та виокремлення юридично значимих ознак.

Додамо, що у процесі кримінально-правової кваліфікації обставин, що виключають злочинність діяння, встановлюється і юридично закріплюється так званий «склад обставин, які виключають злочинність діяння», під котрим у спеціальній літературі пропонується розуміти сукупність ознак, які дозволяють не вважати злочинним заподіяння шкоди охоронюваним кримінальним законом інтересам. Деякі науковці такий склад ще окреслюють за об'єктивними та суб'єктивними ознаками на кшталт об'єктивних та суб'єктивних ознак кримінального правопорушення [2, с. 281–282]. Зауважимо, що ознаки, на підставі яких виокремлюється відповідний склад обставин, що виключають злочинність діяння, у монографічній та навчальній літературі ще іменують підставами та умовами їх застосування. Вказане, до речі, стосується і звільнення від кримінальної відповідальності різних видів, а саме примусових заходів медичного характеру, які застосовуються до неосудних осіб, примусових заходів виховного характеру, що застосовуються до осіб, які не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність. У зв'язку з цим зазначимо, що аналіз положень п. 3 ч. 1 ст. 372, п. 2 ч. 4 ст. 374, ст. 513 КПК України та практики врахування обставин, що виключають злочинність діяння, а також застосування примусових заходів медичного характеру, примусових заходів виховного характеру, дозволяє зробити висновок, що їх кримінально-правова кваліфікація знаходить своє чітке втілення лише на стадії вибору і аналізу правової норми, оскільки результати такої кваліфікації не знаходять свого фактичного відображення на останній стадії правозастосування – вирішення справи. У таких ситуаціях на стадії вирішення справи реально

робиться лише висновок щодо застосування конкретного заходу кримінально-правового характеру. Що стосується юридичного закріплення відповідності ознак вчиненого діяння ознакам вчиненого суспільно небезпечного діяння неосудною особою, вчиненого суспільно небезпечного діяння особою, яка не досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність, а також ознакам діяння, вчиненого за обставин, що виключають його злочинність, то така відповідність у цьому висновку лише презюмується. Так, у мотивувальній частині ухвали Автозаводського районного суду м. Кременчук від 25.08.2015 р. зазначено, що суд, оцінивши та проаналізувавши у всій сукупності встановлені докази, зробив висновок, що ОСОБА_3, будучи неосудною особою, завдав умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я, вчинивши тим самим суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки злочину, передбаченого ч. 2 ст. 125 КК України. У резолютивній частині ухвали наведений лише висновок суду щодо застосування відносно неосудного ОСОБА_3 примусового заходу медичного характеру у виді надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку [14]. Інший приклад, у мотивувальній частині ухвали Балакліївського районного суду Харківської області від 13.08.2015 р. зазначено, що судом встановлено, що ОСОБА_8 вчинив суспільно небезпечне діяння, передбачене ч. 2 ст. 286 КК України, у віці 14 років. У резолютивній частині ухвали міститься висновок щодо застосувати до малолітнього ОСОБА_8 примусового заходу виховного характеру у виді передачі малолітнього під нагляд батькам, а саме матері ОСОБА_4, строком на 2 (два) роки [15].

Із наведених прикладів судової практики видно, що в резолютивній частині судових рішень безпосередній висновок щодо вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого відповідною статтею Особливою частиною КК України, відсутній. На нашу думку, це можна пояснити тим, що юридичному закріпленню результатів кваліфікації згідно з чинним законодавством підлягає лише висновок щодо відповідності вчиненого діяння ознакам конкретного складу злочину, передбаченого певною статтею (частиною статті) Особливої частини КК України (висновок щодо наявності злочину). Однак, враховуючи той факт, що кримінально-правова кваліфікація не обмежується кваліфікацією злочинів, було б логічним у резолютивній частині судових рішень у конкретних випадках все ж таки відображати результати кваліфікації діянь, які не є злочинами. Отже, у процесі правозастосовної діяльності кримінально-правова кваліфікація суспільно небезпечної поведінки неосудної особи та особи, яка не досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність, сьогодні має свої особливості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вищевикладене дозволяє зробити такі висновки: 1) кримінально-правова кваліфікація є частиною процесу правозастосування; 2) кримінально-правовій кваліфікації може підлягати суспільно небезпечна (неправомірна) або соціально корисна (правомірна) поведінка фізичної особи, а також суспільно небезпечна (неправомірна) поведінка фізичної особи, здійснена в інтересах або від імені юридичної особи; 3) у процесі застосування більшості заходів кримінально-правового характеру вона має місце як на стадії вибору і аналізу правової норми (попередня кваліфікація), так і на стадії вирішення справи (остаточна кваліфікація); 4) винятками є випадки кваліфікації суспільно небезпечних діянь неосудних, а також суспільно небезпечних діянь осіб, котрі не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність; у цих випадках кваліфікація суспільно небезпечних діянь сьогодні відбувається лише на стадії вибору і аналізу правової норми.

Список використаних джерел

1. Алексеев С. С. Собрание сочинений : курс лекций в 10 т. / С. С. Алексеев. – Москва : Статут, 2010. – Т. 3: Проблемы теории права. – 781 с.
2. Благоев Е. В. Применение уголовного права (теория и практика) : [монография] / Е. В. Благоев. – Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2004. – 505 с.
3. Вильнянский С. И. Применение норм советского социалистического права / С. И. Вильнянский // Ученые записки Харьковского юридического института имени Л. М. Кагановича. – 1956. – Вып. 7. – С. 3–18.
4. Колосовский В. В. Квалификационные ошибки : монография / В. В. Колосовский. – Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2006. – 157 с.
5. Колосовский В. В. Теоретические проблемы квалификации уголовно-правовых деяний : монография / В. В. Колосовский. – Москва : Статут, 2011. – 398 с.
6. Корнеева А. В. Теоретические основы квалификации преступлений : учеб. пособие / А. В. Корнеева ; под ред. А. И. Рарога. – Москва : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 176 с.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III ; ред. від 01.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page>.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI ; ред. від 13.01.2016 р. [Електронний ре-

- сурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>.
9. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений / В. Н. Кудрявцев. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : Юристъ, 2004. – 304 с.
 10. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко ; за заг. ред. Є. М. Моїсєєва та О. М. Джужи ; наук. ред. І. А. Вартилицька. – Київ : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. – 300 с.
 11. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посібник / В. О. Навроцький. – [2-е вид.]. – Київ : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.
 12. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні : монографія / О. В. Наден. – Харків : Право, 2012. – 272 с.
 13. Наумов А. В. Законы логики при квалификации преступлений : учеб. пособие / А. В. Наумов, А. С. Новиченко. – Москва : Юрид. лит., 1978. – 104 с.
 14. Ухвала Автозаводського районного суду м. Кременчук від 25.08.2015 р. по справі № 524/5946/15-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень : [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48940215>.
 15. Ухвала Балакліївського районного суду Харківської області від 13.08.2015 р. по справі № 610/1112/15-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень : [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48423214>.
 16. Шершеневич Г. Ф. Общая теория права : учебник / Г. Ф. Шершеневич. – Вып. 3, 4. – Москва: издание Бр. Башмаковых, 1912. – 814 с.
 17. Яценко А. М. Застосування заходів кримінально-правового характеру : монографія / А. М. Яценко. – Харків : ХНУВС, 2014. – 388 с.
 18. Яценко А. М. Деякі міркування щодо співвідношення кримінально-правових наслідків із заходами кримінально-правового характеру / А. М. Яценко // Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій діяльності : матер. міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 жовт. 2015 р. / редкол. : В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Харків : Право, 2015. – С. 229–233.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2016.

Яценко Андрей Николаевич,

доктор юридических наук, доцент

(Харьковский национальный университет внутренних дел,
Харьков, Украина)

МЕСТО УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ КВАЛИФИКАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ПРИМЕНЕНИЯ МЕР УГОЛОВНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРА

На основании анализа действующего Уголовного процессуального кодекса Украины, практики применения отдельных мер уголовного-правового характера, а также доктринальных точек зрения формулируются обобщающие выводы относительно места уголовно-правовой квалификации в процессе применения мер уголовного-правового характера.

Ключевые слова: квалификация, меры уголовного-правового характера, применение нормы права.

Andrii M. Yashchenko,

Doctor of Law, associate professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

THE PLACE OF CRIMINAL AND LEGAL QUALIFICATION IN THE PROCESS OF IMPLEMENTING MEASURES OF CRIMINAL AND LEGAL NATURE

On the basis of the analysis of the current Criminal procedural Code of Ukraine, the practice of implementing some measures of criminal and legal nature as well as doctrinal points of view the author formulates generalized conclusions about the place of criminal and legal qualification in the process of implementing measures of criminal and legal nature. In particular, it is noted that criminal and legal qualification is a part of the process of legal enforcement. In other words, the process of implementing the law norm is not exhausted with criminal and legal qualification. In this regard, the author stresses that any measure of criminal and legal nature finds its form in various norms of the General Part of the Criminal Code of Ukraine, in particular, norms that declare penalties, types of compulsory measures of educational and medical nature, as well as types of measures of criminal and legal nature concerning legal entities; the norms regulating the individualization of punishment, individualization of compulsory medical measures and measures of criminal and legal nature concerning legal entities; norms regulating the exemption from punishment and serving it; norms regulating the exemption from criminal liability or the general exclusion of such liability, etc. Since the law norm with all its components is a form of expressing any measure of criminal and legal nature, it is noted that the problem of determining the place of criminal and legal qualification in the process of implanting the measures of criminal and legal nature is obvious.

The author draws attention to the fact that socially dangerous (illegal) or socially useful (lawful) conduct of an individual and socially dangerous (illegal)

behavior of an individual, carried out for the benefit or on behalf of a legal entity may be the subject of criminal and legal qualification.

Thus, it is stated that criminal and legal qualification – is an activity related to the assessment and legal fixing of the compliance of the features of committed socially dangerous act with the features of criminal assault provided by the hypothesis of the General Part or the norm's disposition of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, or with the features of non-criminal action under the norm's hypothesis of the General Part of the Criminal Code of Ukraine. It is also noted that in the process of implementing most of measures of criminal and legal nature the qualification finds its place both at the stage of selection and analysis of a legal norm (preliminary qualification) and at the stage of solving the case (final qualification). Exceptions are cases of qualification of socially dangerous acts of insanes and socially dangerous acts of persons who have not attained the age of criminal liability; in these cases, the qualification of socially dangerous acts finds its place on the stage of selection and analysis of a legal norm. However, considering the fact that criminal and legal qualification is not limited by qualification of offenses, it is offered to state the results of qualification of acts that are not crimes in the operative part of judgments in specific cases.

Key words: *qualification, measures of criminal and legal nature, implementation of the law norm.*

